

ԳՐԱԿԱՆ ՈՒԹԻՒՆՆ

Ի ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ կայսրութեան հաստատութեան առաջին տարիներու զրականութիւնը շիրականացուց յայացուած յոյսերը . *Die Zeit war da, — doch Deutschlands Senger schwiegen*, կ'ըսէ Վիլհէլմսպրուխ իւր *Vionville* հայրենասիրական քերթութեան մէջ (1874) . 1870է վերջ զերմանական բանաստեղծութեան աննշան բան մ'ըլլալուն այն պատճառով տուած են, որ այլ ժամանակի մեծամեծ զէպքերը, կարող անհատներու զօրծ էին մանտանայ՝ քան թէ ամբողջ ազգային շարժման մ'արդիւնը, ի բաց աւանալ Նաթուլենի դէմ տրուած պատերազմի, որ բուխնողս Գերմանիան ոգեւորած էր . Յամենայն դէպս, կ'երեւի թէ գործնական նոր առաջարկներ՝ հասարակաց ուղարկութիւնն հեռացուցեր են ի բանաստեղծութիւնէ, զայն կենդանացնելու համար պատմութեան, քննադատութեան և քաղաքագիտութեան մէջ . Հրատարակութիւնը Պիսմարքի ճառերու և նամակաց, Մալլքէի յուշերու, Բանքէի, Գրայքէի, Սիպլէի և այլոց՝ պատմական գրութեանց, գրական նոր ջրմանի մը սկիզբը կը ջուզընեն . Երբեհեւաւորի և Հարդմանի յոռնանս իմաստասիրութիւնն՝ այն առեւնուն նորութիւնն է և հանդ կը մնայ, մինչեւ որ Նիցշէի գաղափարաց ազդեցութեամբ հակապոզիցիւթիւն (*réaction*) մը կը քայանայ . Առաջին քննութիւնը ձկտուաւ որ կը յայտնուի գերմանական գրականութեան մէջ 1880ի տետները, «ապոտամբական ձկտում» մ'է ընդդէմ բանաստեղծական հին ձևերու (*formule*), ոգեւորեալ բանաստեղծութիւնը նոքրոջու փափաքով աւելի եւս զայն իրական

նութեան մտեցնելով . այսպէս ահա բնականաբար (*naturalisme*) կը սկսի . Նոր սերունդը կը պահանջէ նոր բանաստեղծութիւն մը, աւելի կենդանի, աւելի սկզբնաւոր, աւելի անկեղծ, և աւելի տրդի . Հարդեղաբք և իրենց բարեկամը կ'ուզեն գրուածութիւնը վերանորոգել . Միքայէլ Կէորի Գոնրաս և Գուտ Պլայպրէլ, զօղղիական բնականութեան ախոյեաններ կ'ըլլան . Արէնտ, 1885ին արդի քնարերգակ քերթուցաց ծագեալ (*Moderne Dichterscharaktere*) մը կը հրատարակէ որ միանգամայն հաւատոյ զաւանթիւն մ'է և ծրարի մը՝ «մանկագոյն գերմանիոյ» (*Jüngst-Deutschland*), և ուր, անհատաւորի պարզութեան և համարձակ ցնորից հետ, կը յայտնուին նոր տաղանդներ, և զեղեցկագիտական նոր վարդապետութիւններ կը հաստատուին . Երկու պիտուր ձկտումներ կը տեսնուին նոր պարոցին մէջ . բնական (*naturaliste*) ձկտումն և ուսմականութեան (*démocratique*) ձկտումն . Գաղղիական, սքանտինաւեան և ռուս իրական զարոցի (*réalisme*) ազդեցութիւնն, աւելի եւս զօրացած բնական գիտութեանց ուսմամբ, զգալի կ'ըլլայ ոչ միայն վիպասանութեանց և առաւելու մէջ, այլ նաեւ քնարերգական քերթութեանց մէջ . Մեծապէս հեռաւոր են իրական կեանքը ճշդի բնօրինակելու . և մահաւաղ ծնոր ազդեցութիւնը կը ցուցնին . Միւս կողմանէ, քաղաքական, ինկերապարտկան և նոյն իսկ անիշանական բնագործ ունեցող բանաստեղծութիւն մը կ'երեւի . Գարձեալ հեռաւոր են հաւատարապէս՝ բացատրութեան նորանոր կերպի գտնելու, գաղղիական «անկեալ» արուեստին (*technique*) հետեւելով . արձակ գրութիւնը պզտիկ՝ ընդհատ իմաստներու, ձայնարկութեանց կը վերածուի . ուսանաւորն ամէն կտորի կը մերժէ, այնպէս որ այլ եւս զուտ արձակ գրութիւն մ'է, հաղի քիչ մը շափի վերածուած . քայց համաց կամաց հակապոզիցիւթիւն մը կը կազմուի . և 1890ի տետները, կը տեսնենք, որ բնականութիւնը կը սկսի աւելի տալ արուեստական նոր գաղափարի մը, հանդիսատես կ'ըլլանք ենթակայական գաղափարականութեան մը վերա-

ծնութեան : Տպաւորութիւն (impressionisme) ինչպէս նաեւ անհատականութիւնը (individualisme) արդի սովորութիւն կը դառնան : Ուրիշ ձեւի մը տակ, նոյն հակազդեցութիւնը տեղի կ'ունենայ նաեւ Աւստրիոյ մէջ, ուր Հերման Պաւլը նոր գաղափարականին առաքելը կ'ըլլայ : Այս է, համառօտ ասեալով, Գերմանիոյ յետին տարիներու գրականական յեղաշրջութիւնն :

Չննք երեւակայներ իսկ, հոս՝ ճիշտ և կատարեալ գասակարգութիւն մ'ընել բանաստեղծական զանազան զարոցներու ներկայացուցչաց : Մանստիգ՝ որ այժմեան գրիչներէ շատեր, ամէն գասակարգութիւնը դուրս են, և խումբերու անուններն անգամ, ճիշտ նշանակութիւն մը չունին : Գլխաւորները միայն յիշեցը ուրեմն և անցնինք, կենալով անսոց առջեւ միայն որ մեր օգնանքն ուշագրութեան կ'արժանանան :

ՔՆԱՐԵՐԳԱԿ ՔԵՐԹՈՂՔ

Գոնրատ—Ֆրետիմանդ Մէյլը, ծնած յաւին 1825 ի Յուրիկ և 1893 ի վախճանած : Իւր հայրենակցին՝ կողմերէս Քլէյլերի հետ արդի գրականութեան ամենամեծ գրիչներէ մին եղաւ : Ինչպէս սա, ինքն ալ իւր կենաց երկնոյն միայն ունեցաւ փառք և ժողովրդագրանութիւն : Լաւ բան գրիչէր, որուն ուսանաւորներու մէջ կայ միշտ խիտ և բաժնադատ բան մը, և արուն գլխաւոր գործը վիպասանութիւնն են, սա՝ բանաստեղծական զգացմանց հարստութեան հետ ունի նաեւ զանազան բնական կերպով բացատրելու ձիրքն : Անհամեմատ կարողութիւն մ'աւելի արտայայտութեան որ յաճախ պարզութեամբ՝ վսեմի կը հասնի, և ոչ ոք իրեն պէս իւր հայրենեաց վեհ բնութիւնը կրցած է թարգմանել : Իւր բանաստեղծութեան մէջ կայ միշտ խորհրդաւոր և անհնապէս խորին բան մը, զոր նմանցուցած են երգիծի վեհ երաժշտութեան, ուրիշ երգչաց ճարար մեղեդեաց հետ համեմատելով : Իւր առեղծիշ տեսութիւնը, դիւրաւ ամէն բանի մէջ խորհուրդ մը կը գտնայ, ինչպէս իւր Գարնան պտոյտի երկու առագաստներու մէջ,

Արեգական տապը երկնից մէջ կ'անի,
Լիճը կ'ուռի սառն է արդէն խորտակուած,
ձեռքէ զալիւ տազաստանաւ առաջին,
Ուռի և սիրտս՝ ինչպէս հողմէն առագաստ...

Իւր երկնոյն ամպին մէջ.

Այսպէս հանգչի աներեք
Հոն վարը, լուրը խորունկ.
Կը քընանան և թեք,
Ի նաւահանգիստն են մակոյկը...

կամ իւր ի խորոցին մէջ.

Մայր կը մըտնէ արեգակ,
Եւ գիւղն՝ ուր ալ են փայլեր իւր ճառագայթը,
Անոր մուտքին համար այլոց անգլախ
Ձայնով իրեն զանգակներուն ընտանի,
Դեռ կը լընէ զանգակ մը միայն
Բարձրութեան մէջ, մինչեւ ցարդ :
Սակայն ահա շարժի և այն.
Էքսէ՛, խօսի ֆիլպերկս արդ :

Յետիւնը բնի, որ Գոնրատ—Ֆրետիմանդ Մէյլը, հաւատարապէս մեծ է նաեւ իբրեւ վիպասան, ինչպէս իբրեւ քնարերգու բանաստեղծ : Իւր գլխաւոր բանաստեղծական հաւաքածոյն են Պայերքը, 1867ին հրատարակուած, *Romanzen und Bilder* (վէպք և նկարք) 1871ին, և *Gedichte* (Քերթուածք) 1882ին, *Jüng Jenatsch* (1876), *Der Heilige* (Սուրբ) 1880ին, և այլն : Հրատարակած է նաեւ սքանչելի Նորավէպերու (*Nouvelles*) երկու հատորներ :

Տեղիւ Յոն Լիլիքերոն (ծնած ի Քիւլ 1844 յունիս 3ին) « Մանկագոյն Գերմանիոյ » քերթողաց իշխանն է, և գլխաւոր ներկայացուցիչ արդի բնական զարդին : Իւր գրութեանց մէջ բնորոշ տարրը՝ երաժշտական տարրն աւելի իշխելուն համար, կը մօտենայ Հիւսիսային Գերմանիոյ ուրիշ մեծ քնարերգակ բանաստեղծի մը, իւր հայրենակից Թէոփոր Սլորմին : Այն ամէն յատկութիւն որ Սլորմի բանաստեղծութեան զեպհական արժէք մը կու տան, ճիշտ յուզումն, եզակիանութիւն զգացման, նկարի մաքրութիւն, շափաւորութիւն, թափանցող զեղեցկութիւն, այդ ամէնը կը գտնուին իրեն թով : Բայց իւր յանդուպն իրականութիւնը

(*realism*), չի ձգեր թնաւ բնորոշ հանգամանք մը, նոյն իսկ եթէ ռամիկ ըլլայ: Ազգացիկ ոճ մ'ունի, և երբեմն նաեւ քիչ մը կծու: Յաճախ ուսումնասարտի մը, կամ պաշտօնակալի մը ասպետական սեթեւեթեայ կերպը կ'առնու: Պահած է նա իւր սկզբնական պարզութիւնը, կեթէի պէս, բայց կեթէի հակառակ կերպով, լուծած է ներդաշնակ կենաց խնդիրը, և զայն լուծած է ամենապարզ կերպով: Բնազգամբ ապրելով՝ Մասնա մը, կերտաստարգ զրիչներու վրայ ունեցած ազդեցութիւնն, իւր բնութեան պարզութենէ ալ յառաջ կու գայ: Չառնուր թնաւ բան մը յիմաստասիրութենէ, բնիկանուր մասնեան զրութենէ, գերի չէ որ և է աւանդութեան, ոչ մէկ արուեստական ձեւի. ազատ կերպով անձնատուր է իւր բնութեան: Տեսիլ, նկար, զոյն, չափ, ամէնն ալ իւր քով անձնական է, սկզբնական, բնազգական: Ուրախ է, զուարճաբօս, համարձակ, լուրջ, մեղմազնօտ, սրտայոյզ, Զարմաւալի է բնութեան զգաստմը բացատրելու մասին. բանի մը սողով դիտել գեղեցիկ տեսարան մը յօրինել, Հիւսիսի անապատ աշխարհին տեսարանը:

Իսր մենտէիւն: Մուստֆայ վըրսն.
Կարմիր ցախեր կան միայն.
Եւ ու մի մարդ: Ուրիշ բառեր ինչ պէտք են մեզ.
Երկրի լըռին, ողջն քեզ:

Ամեն մարդ գիտէ այն ազգացիկ տունները, զորս բրուսիական հեծելազօրուն հազարապետը՝ Լիլիբըրգըն, կ'ուզէ տա ընկերապաշտական բանաստեղծին Գառլ Հէնքէլ:

Ինչ երազ ես տեսայ վըրսադ, ամբ ոգի.
Ինչ էր ուրեմն. — Ահաւոր էր:
Ինչ էր ուրեմն. — Ահ, զի չէմ:
Ինչ երազ ես տեսայ վըրսադ, ամբ ոգի:

Մենք կըսուէինք մէկմէկու դէմ
Շերտափակի մը վըրսան:
Մուրեր փայլին, ուրբեր կայծակ կ'արձկեն.
Մենք կըսուէինք մէկմէկու դէմ:

• • • • •

Կը տեսնէի խարտեալ խոպուպք արեւու տակ.
Դու քուէր. Ազատութեան զօր կը մեռնի:

Եւ զօրէի. Թագուորէն, Պատուոյն համար:
Կը տեսնէի խարտեալ խոպուպք արեւու տակ:
Կ'ոտնունէ յանկարծ, սըրտերս իրար զըպելով:
Եւ մեր արիւնք կազմեն միայն մէկ առու.
Եւ գերթօղաք երկու հօգիք ք վեր յերկինս կը
(Թըւէին):

Կ'ոտնունէ յանկարծ, սըրտերս իրար զըպելով:
Բայց քանի մեր կեանք չեն անցած.
Յըմիւտ զերար դեռ չի ձգած,
Խաղաղութեան ի նշան ձեռքեր մեր միացան,
Քանի որ մեր կեանք չեն անցած:

Լիլիբըրգընի գլխաւոր գործոց մէջ, յիշենք ուսուրի աչին (*Adjutantenröte*) որ իւր գլխի գործոցն է, հրատարակուած 1883ին, և որուն երեքտասներորդ տպագրութիւնն հրատարակուեցաւ 1898ին ի Պետլին՝ Schuster et Löffler տպարանէն. (*Gedichte* (1889), *Der Heilegenger* (1894), *Neue Gedichte* (1893), *Kämpfe und Spiele* (1897), *Kämpfe und Ziele* (1897), *Neue Gedichte* (1897) և այլն) իւր ռաւանաւորներու հաւաքածոյ մը հրատարակուած է *Ausgewählte Gedichte* (Հատընտիր քերթուածք) անուամբ:

Իշխանն Լիլի Տը Եհնայիս—Բառնայալ (ծնած 1852ին ի Պրէսլայ) գլխաւոր ներկայացուցիչն է որդի վիպասանական քերթութեան: Ի Տանիմարգայ իւր կալուածոց մէջ, ապրեալով հեռի գրական տնձանց բազմաշառաւ աշխարհէն, նուազ ճանչցուած է հասարակութենէ, քան ինչ որ կ'արէ: Եթէ չունի իւր մի քանի ախոյեաններու արտեռտական ճարտարութիւնը, սակայն կը յաղթանակէ յաճախ անոնց վրայ՝ իւր ներշնչմամբ, զգացման անկեղծութեամբ, վեհութեամբ և դաւնազանութեամբ: Իւր քերթութեանց մի քանին, հին վիպասանական երգերու հմայիչ ազդեցութիւնն ունին, և այլք՝ պայրթեան յանդուրն ուն ու միլամադձոտութիւնը: Հրատարակած է երկու գլխաւոր հաւաքածոյք. *Lieder an eine Verlorene* (1878) և *Dichtungen* (1883 և 1894): Իւր քերթութեանց ոմանք, ինչպէս *Vom Scheiden* (անլատումն) կոչուած երգն, Լիլիբըրգընի քերթութեանց կը նմանին: Ուրիշներ՝ բայ-

բովին տարբեր շեշտ մ'ունին, ինչպէս Սիփիքս, Տօն Ժուանի մահը, և իւր երգերէ մի քանին.

Անունն ահա կը հասնի,
Անտառն ու դաշտ կ'առնուն սրգոյ վերարկուս,
Գոցթոյ թըռչունը գնան հեռու
Մտախալապատ այս երկրէս.
Անդրբութեան, ձեան փափաքս
Եւ անուշակ աւերութիւն մ'ինձ կը տրէ,
Ի վերջ ամէն բան գիմէ.
Նաև ալ պտտառտ է ի շու...

Ռիչարտ Տեմմէ (ծնած յամին 1863 ի Վէնաիւ—Հերմոտորֆ) խառն բնասութիւն մ'է, և զգուարին է զատել զինքը անայտն կերպով Ոմանց առջեւ՝ Հանճարեղ բանաստեղծ մ'է, մինչդեռ այլք շատեր, շատախօս մը կամ յիմար մը կը համարին զնա: Գաղղիական «անկեայ» (décadent) գրիչներու կը հետեւի. իւր բանաստեղծութիւնը, որ կ'ըսուի թէ լի է կեղծ պարզութեամբ, և զուրկ անկեղծ զգացումէ, գիտէ սակայն երբեք գանել շեշտեր որ կը թափանցեն ի սիրտ: Ունի զրած Հիանալի մանկական երգեր (Wiegenlieder). և իր քերթութեանց մի քանին, սրանչեի են երաժշտական տեսակետով: Անհատական (individualiste) մ'է, և միակ կանոն կը ճանչնայ անձնաւորը ըլլալ իւր բնութեան ամէն բնազդմանց, եթէ լարի և եթէ չար. զբանաստեղծութիւն կը համարի իբր փրկութիւն կենսական ճշտութեանց.

Մարդ, դո՛ւ ըլլեղ պէտք ես կըրթել
— Այսպէս ոմանք պիտի մեկնեն.
Մարդ, դո՛ւ քեզմէ պէտք ես փախել:
— Ըղբուշա՞ցր այդ մարդերէն:

Տէմմէ ուրիշ զործեր կատ հրատարակած է, *Erlösungen* (1894—1898), *Über die Liebe*, 1893, *Lebensblätter*, 1895, *Weib und Welt*, 1896.

Կուսլա Ֆայր և Օդդոյ-Եոյիուս Պիրը պառւմ ուղղակի Լիլիթըրոնի զպրոցին կը վերաբերին.

Կուսլա Ֆայր (ծնած ի Լիպէր 1873ին) գիտցած է խորշի իւր օրինակին վտանգաւոր չափազանցութիւններէ, և անձնական շեշտ

մը գտնել: Իւր բանաստեղծութիւնը, որ շատ «արդի» է, զիվիշ պարզութիւն մ'ունի. իւր լարը խիստ չափաւոր է, բայց նա մեծ ճարտարութեամբ կը նուազէ վերջին հասարածոյն, *Neue Fahrt*, 1897ին հրատարակուած, աւելի ներքին և աւելի խոր շեշտ մ'ունի. իւր մանր քերթութեանց մի քանին, ամէն ծաղկաքաղներու արմանաւոր մարգարիտներ են, ինչպէս ամառոտան երջանկոտ, քիւնը (*Sommergluck*), Օրը (*Ein Tageslauf*), Լապիս կիմէ (*Die stille Frau*) որ այնքան զգայուն է իւր պարզութեան մէջ.

Դու կ'աշխատես, հաւատարիմ ու պարզ ի մէջ
(Տօգերուդ)

Ամպոտ օրեր կը յաւորդեն իւրաբու,
Ոչինչ կու գայ ծանրը չըլթան կոտրելու.
Ամուսնական մօրեխակ պարտաբերու...

Սակայն ճանցար դու այն օրերն երբ նոր վար-
(չեր բացուէին)

Աշխարհս ալ լի է էր քեզ անուշ երգերով,
Եւ յոյս զգացած, իւր անհանգարտ թեւերով
Ձարնէր զըրանց երկընթին...

Շատոնց արդէն, տըժդոյն՝ նըւալ լոյսն աշնան
Գայ համբուրել, քու սիրելի, քու խեղճ ձեռ-
(քերդ ժըրալման)

Անգէտ իսպառ, հոգերու մէջ զանազան,
Ժամանակին և իւր արագ փախըստեան...

Եւ ուրիշ տեսակ զրոյթեան մը մէջ, լաւ տեղ կոչուած համառօտ քերթուածն.

Նըրբուղի մ'է նեղ, ամայի,
Յորեն, առնույտ՝ աստի անտի.
Մանր անխորհ, հոն թողած են խոր հետքեր,
Մորիներ՝ ւ այժմատ հոն շուրջն են դառներ:

Չ'ըս կոշմը դաշտ, զոյնդոյն ծաղկած, յու-
(իսկի ջերմ արեւու տակ)

Հասած զարուր բոյրն անուշակ,
Անթի բանակ մ'ալ մուշներու որ կը պարեն,
Եւ ծիծառներ որ զոգոյնուս օդոյ մէջ են:

Եւ կէսօրին կիլիւ ժամուս աստեղներ
Անկողին մը — մացառին մէջ զըրուած էր,
Եւ, — հեռին
Ձգար մի ձայն մարդկային:

Ընդհակառակն՝ Օդդոյ Եոյիուս Պիրը պառւմ, իր վարժապետին՝ Լիլիթըրոնի ձգտումները չափազանցութեան տարած է:

Գրութեանց ամէն տեսակն ալ փորձած է, և «արդի» արուեստին առաքեալն եղած է, իւր բանաստեղծութիւնը պակասաւոր կը համարուի այնու, որ յաճախ արուեստական է՝ աշխոյժ և անկայն ըլլալ ուղեւուն համար. սակայն ունի նաեւ եղականութիւն և տալ զանոյ իւր բաղմամբի գործոց մէջէն յիշերը, առաջին հաւաքածոյն *Erlebte (Festliche 1892, ուրիշ մ'ալ՝ որ 1894ին հրատարակուած է, Nemt, Frouwe diesen Kranz, կատակերգութիւն մը, Lobetanz (1895), և քերթողական օրացոյցներ», նորալուրջ, և շատ հետաքրքրական վիպասանութիւն մը իւր ինքնագիր կենսագրութեան, *Stilpe*։*

Արեւսի 1885ին հրատարակած ծաղկաքաղին մէջ, ուր յիշուած են մեծաւ մասամբ Հիւսիսային Գերմանիոյ բանաստեղծներն, ոմանք՝ ինչպէս Անդոյ Հոյց, Հէրման Գոնրատի, Գառլ Հէնքէ և այլն, քաղաքական բողբոլովն յայտնի ձկուում մ'ունին։

Ամեն Հոյց, ծնած ի Ռապէնպուրկ (արեւելեան Բրաւսիա) 1863ին, այս խումբին զիւսւոր ներկայացուցիչն է, միանգամայն ցերթող մը, որուն գործերը ամենամեծ շառաչ հանած են իրեն՝ Մէր ժամանակի գիրքն (*Buch der Zeit*) 1885, որ բոլոր ընկերական նիւթերու նուիրեալ է, համեմատաբար շատ մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ իւր բանաստեղծութիւնը, արք, զօրաւոր, սքրտաշարժ, միակ բանաստեղծութիւնն է որ իրական գաղափարի ամենայաւ կը համաձայնի Ռաց տասի, հրատարակած է ընտիր նորալուրեր (ի մէջ այլոց՝ հռչակաւոր *Papa Hamlet*ը աշխատակցութեամբ Յովհաննէս Շլաֆի, և ուր կը քարոզէ բնական պարոյժ ծրագիրը)։ Փորձած է նաեւ Թատերական գրութիւններ, սակայն անոնց մէջ, ինչպէս իր քնարերգական քերթութեանց մէջ ալ, յաճախ իւր ընտրած նիւթը կը ֆնստէ արուեստական գործին։ Իւր «Չափական քնարերգական» (*lyrique rythmique*) փորձերն երբեք յաջողութիւն ունեցած չեն։ Վերջերս, Կոր հաւաքածոյ մը հրատարակեց, *Phantasus* (1898), որ եղական է, բայց գրականական մեծ կարեւորութիւն մը չունի։

Գառլ Հէնքէ, նուազ կարող քան զՀոյց,

աւելի Թարմութիւն ու պարզութիւն մ'ունի։ Ինչ որ գրութիւն է Հոյցի քով, զգացում է իրեն քով։ Քնարերգական անկեղծ ոճ մ'ունի, աւելի կը ձգէ ինքզինքն իւր խանդավառութեան։ Զիշտն ըսելով, ինքն է քաղաքական խումբի՝ միակ բնագրական բանաստեղծն։ Յիշերը իր գործոց մէջ *Poetisches Skizzenbuch* (1885), *Strophen* (1887), *Amsehrufe* (1888). և այլն, և դեռ նոր ի Պեռլին հրատարակուածն՝ *Aus meinem Liederbuch*։

Հէրման Գոնրատի, վախճանած յամին 1890, ընկերավարական խումբի հետարն է։ Իւր բանաստեղծութիւնը, որ յաճախ վերացական է և ուռուցիկ, նշանաւոր է իր յոռետես ձգտումներուն համար, սակայն երբեմն ունի նաեւ ճշմարիտ ճարտասանութիւն։ Իւր հաւաքածոյն *Lieder eines Sünders*, լոյս տեսաւ 1887ին։ Ինքն է նաեւ *Adam Mensch* նշանաւոր վիպասանութեան հեղինակը։

Այս բանաստեղծներու քով, պէտք չգաւ նաեւ Երոհն-Հանրի-Մաքքէյ անիշխանականը։

Մաքքէյ, ծնած յամին 1864 ի Կրիսօք (Սլովոնիա), աւելի իմաստասէր և քննադատ է, քան քնարերգու բանաստեղծ։ Իր գրութեանց մէջ, խորհրդածութիւնը կը ֆնստէ զգացման, և իւր քերթուածը երբեք մեր սիրտը չեն յուզեր։ Բաց ի բանաստեղծական մի քանի հաւաքածոյներէ (*Im Thüringer Wald, 1886. Dichtungen, 1888. Das starke Jahr, 1890*), և այլն, գրած է նաեւ նշանաւոր կենսագրութիւն մը Մաքո Սլիոների, հեղինակ *L'Unique et sa propriété*ի, նորալուրեր և հետաքրքրական վիպասանութիւն մը, *Անիշխանականը*։

Քաղաքական յեղափոխիչներու հետ, պէտք է դասել նաեւ իմաստասիրական յեղափոխիչներն ալ։

Գառլ Պրայգրէյ, որ աւելի նշանակալիւն մ'ունի իւր քննադատ, քան թէ իւր քնարերգու, և է. Գոնրատ, որ բնական պարոյժի նոր գաղափարի առաջին կուսակիցներն և ամենէն աւելի տաք պաշտպաններն են, և բայց որուն առանաւորները հիմա կուրեն իսկ մոռցուիլ սկսած են։

Վլիկիւմ Արեւոյ, անելի ծանուցում իւր անուանի ծաղկաքաղով (*Moderne Dichter, Charaktere*) որ հրատարակուած է 1885ին, քան թէ իւր սեթեւեթեալ և յաճախ անհամոտանաւորներով:

Օղորդ—Էրիկ Զարդիպէն, որ ունի մի քանի գեղեցիկ քնարերգական փորձեր, բայց որ մասնաւանդ զմեզ կը հետաքրքրէ իրրեւ վիպագիր և թատերագիր:

Յ. Զարդ, նոր գրողական զարոյցի գլխաւոր ներկայացուցչաց մին, լրագրող, քննադատ, վիպասան, յաճախ նաեւ թատերգու, բայց որ երբեմն ճշմարիտ բանաստեղծական շեշտեր կը գտնէ:

Յիլիքս Տերման, որ Տէմիլի և Արեւտի հետ, «անկեալ» բանաստեղծութիւնը կը ներկայացնէ. և այլն:

Արդի զարոյցի ուրիշ քերթողաց մէջէն յիշենք նաեւ.

Լուսաւոր Եղազարզուքի, որ գրեթէ անկեալ և շփոթ գրիչ մ'է, սակայն որուն տաղանդը կը հուսատուի իւր յետին հաւաքածոյին մէջ (*Leuchtende Tage*) որ լոյս տեսաւ 1900ին:

Գաւթ Պոստ, շնորհալի գրիչ, որ հնագունէ մը՝ Թեւոսր Սլորմէ, կը ներշնչուի:

Ֆրոտիեանտ Աւենարիոս, քննադատ հաւասարադէտ և բանաստեղծ, և որ նշանաւոր է իւր բանաստեղծութեան զիւցազնական և իմաստասիրական ոճովն ու արտաքին հանգամանաց համար ըրած մեծ ջանքովն:

Հոփքարտ Շաքալ, խորհրդական (*symboliste*) և անկեալ ձգտողներով, նշանաւոր՝ զգայականութեան յատուկ ջանքով մը, որուն ոտանաւորները յաճախ ներգաշնակութեան մասին շատ անուանի են:

Եւ ի միջի անթիւ այլոց, որ զանազան տեսակետներով գովել կ'ը հետաքրքրեն, յիշենք հետեւեալն Պէնզման, Պէրկէ, Յովհաննէս Շլաֆ, Ֆլայշլէն, Էմիլս, Վիլհելմ Ֆոն Շոլց, Հոլցաժէր, Գոնրատ Դելման, Հուկոյ Սալուս և այլն:

Մի քանի կանայք ալ նշանաւոր եղած են քնարերգական մասին մէջ, յորմ. Մարիամ Եստիլէք, Հերմինէ Ֆոն Բրէյլէն-Դելման, և մասնաւոր Յովհաննայ Ամպրոս, զիւս, որ արդի գրական շարժման հետեւ:

կ'ապրի արեւելեան Բրուսիոյ Լենկուտերն իւր գիւղին մէջ, և որուն քերթուածներն՝ որ լի են քաղցրութեամբ, մեղմեղմ համապատկեմամբ, ներքին հրապուրով և անձին անձեռնիկ եղականութեամբ, մեծ ազդեցութիւն ըրած են և գրեթէ ամբողջ Գերմանիոյ ժողովրդաց սիրաւ գրաւած են:

Կը մնայ որ արդ քանի մը խօսք ալ ըսենք վիեննական նոր զարոյցին համար. որուն ներկայացուցչաց մէջ ամենէն կարեւորն և ամենէն անելի համակրելին է նոր—վիպասան Հոփոյ Ֆոն Հոփմանսդալ, որուն քով կայ անելի ճշմարիտ բանաստեղծութիւն, քան բոլոր միւս քերթողաց մէջ: Հոփմանսդալ գերազանց է՝ ապագայի, նախազգացում կեանաց, հետեւն տեսնուած իրաց՝ դեռ միջին զգացողները բացատրելու մէջ. և իւր սիրաւ լիւր, դիմիշ երազներով, գորովով և թափանցիկ պայծառութեամբ լի հրապուրի՝ յաճախ անգիմարելի է: Յաջողած է նաեւ թատերական մի քանի փորձերու մէջ:

Անելի արուեստական, և իրրեւ բանաստեղծ վերոյիշեալն շատ սաղորին, են անկեալ խորհրդականացն (*symbolistes décadents*) Ստեփան Էկտրիկ և Բեդեր Ալիեմպերկ, ի հենուկս մի քանի կարեւոր քերթուածներու և արտաքին ձեւով արտաքոյ կարգի մտադրութեան: Այս բանաստեղծը ամէն ալ ձգտում մ'ուսնի գիտնոց համար գրելու, և կը ջանան բաւերով բացատրել ինչ որ երաժշտութիւնն ու նկարչութիւնը միայն կրնան ներկայացունել, այսօր շփոթելով արուեստներն աւանց անանցանելի սահմաններն արհամարհելով: Գաղղիացի անկեալ զարոյցին, միայն արտաքին արտաոգութեանց հետեւելով, յաճախ իրենց բաւերու կուտակութիւնն զիմիւր մը կ'ըլլայ բանաստեղծական ճշմարիտ տաղանդի պակասութեամբ ծածկելու: Սակայն անոնցմէ ոմանք, ինչպէս Ստեփան Էկտրիկ, զիսկ երբեմն իրենց խորհրդաւոր լեզուով սրտի յուզումներն յայտնել, բայց ոչ ոք իրենցմէ, կարող է Շէյքսպիրի և Կէթիկի պէս, խօսիլ մարդկային ամբողջն՝ այնպիսի լեզուով մը որ նա հասկերայ:

G. VERNOLS

Թրգմ. է. Յ. ԱՅԳԵՐՅԱՆ